

A digital painting of a winter forest at night. In the foreground, a bright campfire burns on a snowy bank, casting a warm glow. The middle ground shows a snowy clearing with small, snow-laden bushes. The background is a dense forest of evergreen trees under a dark, starry sky with soft, glowing light spots. The overall style is painterly and atmospheric.

MIDWINTER- RITUELEN

De opvallend groene naalden van dennen en sparren, de rode bessen van hulst en de witte parels van de maretak geven kleur en sfeer aan een winterse omgeving. Niet zo gek dat onze tuin in de winterperiode een bron van inspiratie is. En dat is niet nieuw. De natuur vormt al eeuwenlang de basis voor rituelen, symbolen en gewoontes in de donkerste dagen van het jaar.

TEKST: LINDA VAN 'T LAND BEELD: SHUTTERSTOCK

Denk je aan december, dan denk je waarschijnlijk aan lichtjes, dennengroen en versieringen. En je bent niet de eerste die de donkere dagen voor kerst en de feestdagen zelf met licht, vuur en natuurlijke, liefst wintergroene elementen associeert. Veel tradities die we in de wintertijd koesteren, zijn gebaseerd op vaak al eeuwenoude gewoonten en gebruiken. Ze laten zien hoe mensen door de jaren heen betekenis gaven aan de donkere, stille tijd van het jaar. Veel rituelen gaan over de overgang van donker naar licht en van oud naar nieuw. De natuur is daarbij tot op de dag van vandaag een belangrijke bron van inspiratie.

KELTISCHE TRADITIES

Al lang voordat we in onze contreien kerst vierden, werd in verschillende culturen rondom de kortste dag van het jaar op 21 december de winterzonnwende gevierd. Keltische tradities waren gericht op de balans tussen donker en licht in deze periode. Germaanse stammen zoals de Vikingen markeerden de dag met vreugdevuren en andere rituelen om de terugkeer van het licht te vieren. Deze Germaanse winterfeesten worden Yule of Jól genoemd: men vierde de terugkeer van het licht en het aanbreken van een nieuw jaar. Tijdens de rituelen en festiviteiten stond de hoop op een nieuw begin centraal. Met de midwintervuren moedigde men de zon aan om terug te keren. De vuren staan symbool voor het vertrouwen dat men had, dat op iedere winter een nieuwe lente volgt. Het ontsteken van grote midwintervuren symboliseerde dus de hoop op nieuw licht, maar diende ook als de verbranding van oude zorgen en duisternis. Bovendien had vuur een magische betekenis en werd het ook wel gezien als een middel om boze geesten te verjagen en al het goede te beschermen.

MIDWINTERVUREN EN WILGEN KNOTTEN

In bepaalde delen van Nederland, zoals Noord-Holland, Friesland en de Achterhoek, en in andere delen van Noordwest-Europa worden rondom de kortste dag van het jaar nog altijd midwintervuren ontstoken. Regelmatig vindt het plaats op oudejaarsavond. Het midwintervuur symboliseert ook hier het verbranden van het oude jaar en het verwelkomen van een nieuw jaar en een nieuw begin. Voor het vuur worden vaak takken, stammen en snoeihout gebruikt. In de genoemde regio's worden als onderdeel van de traditie aan het eind van het jaar dan ook vaak samen met vrienden en familie wilgen geknot. Hardhout zoals eikenhout, esdoorn en beukenhout

is het best voor een midwintervuur, omdat het lang blijft smeulen en weinig rookontwikkeling geeft. Het opstoken van kerstbomen is niet altijd aan te bevelen: naaldbomen bevatten veel hars, wat kan leiden tot roet en vonken. Het zachte hout van dennen en sparren moet eerst goed worden gedroogd om een vuur snel op gang te brengen.

De vuren staan symbool voor het vertrouwen, dat op iedere winter een nieuwe lente volgt.

WINTERGROEN VOOR DE EEUWIGHEID

De rituelen en symbolen van oude, heidense feestdagen zijn langzaam maar zeker in onze huidige kersttradities geïntegreerd geraakt. Zo gebruikte men ook vroeger al verschillende soorten wintergroen in midwintervieringen. Groenblijvende planten zoals hulst, klimop en dennen stonden symbool voor de hoop en verwachting dat de natuur weer tot leven zou komen, opnieuw zou gaan groeien en bloeien, en voedsel zou schenken. Ze functioneerden als visuele herinnering aan de voortdurende cyclus van leven, zelfs in de donkerste maanden. Bomen en planten die ondanks de winterse omstandigheden groen blijven en weten te overleven, zijn krachtige symbolen van eeuwigheid en onvergankelijkheid geworden.

VOORTLEVENDE SYMBOLIEK

Deze symboliek leeft voort in onze huidige kerstkransen en kerstbomen. De traditie om wintergroene takken in onze feestdecoraties te gebruiken, is nauw verbonden met het idee dat deze planten het leven symboliseren dat standhoudt, ondanks de barre omstandigheden van de winter. We kiezen voor groen van naaldbomen zoals

Natuurlijke ritmes als kompas

Vroeger was het leven van mensen volledig afgestemd op de natuur. De winterperiode was een tijd van rust en herstel, waarin men zich voorbereidde op de vruchtbare, arbeidsintensieve lente.

Het was een tijd om samen te komen, verhalen te delen en licht te brengen in de donkere dagen. Deze cyclische manier van leven bracht niet alleen praktisch voordeel, maar ook een diepe verbondenheid met de aarde en elkaar. Vandaag de dag leven we in een wereld die vaak het tegenovergestelde vraagt: constant actief zijn, productief blijven en doorgaan alsof elk seizoen hetzelfde is. Toch blijkt keer op keer dat het volgen van natuurlijke ritmes, zoals een terugtrekkende beweging in de winter, ons welzijn enorm kan verbeteren. Door opnieuw in contact te komen met natuurlijke ritmes hervinden we onze innerlijke rust.

BRON: SCHOOL VOOR MEDIATION

De maretak is een onderdeel van kersttradities. Sta je onder een maretak, dan mag je gekust worden door wie dat maar wil.

dennen (*Pinus*) en sparren (*Picea*), die gebruikt worden als kerstboom of de basis vormen voor kerstkransen, guirlandes of andere decoraties. De takken hebben een frisse geur en blijven lang groen. Ook hulst (*Ilex aquifolium*), bekend om zijn glanzende, doornige bladeren en opvallend rode bessen, is populair in de winter. Vroeger werd hulst als beschermende plant gezien die boze geesten afweerde. De kerstroos (*Helleborus*) is een winterbloeier die vaak als decoratie wordt gebruikt, vooral vanwege de mooie bloemen. Ook de maretak (*Viscum album*) is een traditioneel onderdeel van winter- en kersttradities, vooral in Engeland. Sta je daar onder een maretak (mistletoe), dan mag je gekust worden door wie dat maar wil. Dit stamt waarschijnlijk uit de tijd dat de maretak door Keltische en Germaanse volkeren als magisch werd beschouwd en een symbool werd van vruchtbaarheid en bescherming.

EN TOEN WAS ER...DE KERSTBOOM

In 1539 stond naar verluidt voor het eerst een kerstboom in een kerk, en wel in de rooms-katholieke kathedraal van het Duitse Straatsburg. Het schijnt Maarten Luther, een protestantse priester uit de zestiende eeuw, te zijn geweest die de verlichte kerstboom introduceerde. Hij was zo onder de indruk van de sprankelende sterrenpracht in een dennenbos in een donkere decembernacht dat hij dat effect voor zijn familie thuis wilde nabootsen. Hij zette een kerstboom in de woonkamer en stak daarin vele kaarsjes aan. Vanaf begin 1800 staan er versierde kerstbomen in Nederlandse huizen.

De rooms-katholieke kerk in Italië heeft zich overigens lang verzet tegen het van oorsprong heidense gebruik om kerstgroen in huis te halen, een boom te versieren en in huis te zetten. Met name in de negentiende eeuw waarschuwde de kerk regelmatig dat een kerst-

boom niet thuis hoorde in de woning van een gelovig gezin. Pas in 1982 stonden er dankzij paus Johannes Paulus II voor het eerst kerstbomen in het Vaticaan.

OH, SPARRENBOOM

Van oudsher was de dennenboom of spar vanwege zijn wintergroene takken een symbool voor nieuw leven en groei. Later, met de opkomst van het christendom, symboliseerde de naaldboom het eeuwige leven dat Jezus zou brengen. Tegenwoordig genieten we vooral van de rituelen rondom de boom, het samen versieren met lichtjes en decoraties: steeds vaker weer met natuurlijke, duurzame ornamenten zoals dennenappels of gedroogde sinaasappelschijfjes. Onze huidige kerstbomen zijn overigens vaak sparren: we kiezen voor de fijnspar (*Picea abies*) of voor de Nordmann-spar, vanwege zijn volle takken en stevige naalden.

OVERLEVEN EN VERNIEUWEN

Tijdens de winterperiode licht ontsteken en groen in huis halen is dus van alle tijden. We doorbreken met deze rituelen de duisternis en verwelkomen het licht en nieuw leven. Het zijn symbolen van hoop: de duisternis zal voorbijgaan. Al eeuwenlang vindt men zo in natuurlijke materialen uit de tuin en bossen de kracht om te overleven, te herstellen en te vernieuwen. Een mooie kerstgedachte!

Wintergroen voor kerstdecoraties

Deze groenblijvende planten zorgen voor structuur en kleur in de tuin, zelfs tijdens de wintermaanden. Bovendien geven ze mooi decoratiemateriaal voor eindejaarsversieringen. Veel van de genoemde soorten groeien misschien al in jouw tuin!

1 *Hedera helix* (klimop)

Deze welbekende wintergroene klimmer groeit als bodembedekker of klimt tegen muren, maar doet het ook perfect als vulmateriaal in kerststukjes

2 *Taxus baccata*

Populair als solitair of voor in haagjes, de naaldachtige takken doen het goed in kerststukjes.

3 *Ilex aquifolium* (hulst)

Bekend om zijn glanzende, stekelige bladeren en felrode bessen in de winter.

4 *Pieris japonica* (Japanse rotsheide)

Een sierheester met mooie glanzende bladeren en knoppen, mooi voor in kerststukjes. Met witte of roze bloemen in het voorjaar.

5 *Viburnum tinus* (sneeuwbal)

Een heester met glanzende bladeren en witte bloemen in de winter.

6 *Camellia japonica* (Japanse roos)

Bekend om zijn prachtige bloemen in de winter en vroege lente.

Saturnalia

In de Romeinse tijd stond rondom de kortste dag van het jaar het feest van Saturnalia centraal. Van 17 tot 23 december eerden de Romeinen de god Saturnus met uitbundige feesten, geschenken en groenblijvende decoraties in huis. Deze traditie, waarin sociale rollen tijdelijk werden omgekeerd, legde de basis voor een aantal elementen die we tegenwoordig associëren met kerst: feestelijke maaltijden, het delen van cadeaus en huizen versierd met maretakken en hulst.